

Marko Medved, *Filius conventus Fluminensis. Augustinci pustinjaci sv. Jeronima u Rijeci, Srednja Europa – Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2020., XV + 757 str.*

Povijest katoličkog crkvenog Reda Augustinaca pustinjaka do danas je slabo obrađena tema. Augustinci su do 16. stoljeća bili prisutni u mnogim dijelovima Hrvatske. Dolaskom Osmanlija oni potpuno nestaju i jedini njihov samostan koji djeluje do kraja 18. stoljeća bio je onaj u Rijeci. Redovnici augustinci nalazili su se u Rijeci od 14. stoljeća do pred konac 18. stoljeća. Bila je to prva redovnička zajednica u gradu i prvi augustinski samostan na području današnje Hrvatske. Iako se taj Red nakon jozefinističkog ukinuća 1788. više nikada nije vratio u Rijeku, samostanska crkva sv. Jeronima i samostan postoje do danas, a od 1951. u njemu se nalaze hrvatski dominikanci. Za razliku od drugih redova, augustinci na razini Hrvatske još uvijek nemaju svoju povijesnu sintezu. S obzirom na to, da danas na prostoru današnje Hrvatske više nema pripadnika toga Reda, njihova je baština posve prepuštena zaboravu. Tom nedostatku u historiografiji doskočio je crkveni povjesničar izv. prof. dr. sc. Marko Medved objavivši obimnu znanstvenu monografiju *Filius conventus Fluminensis. Augustinci pustinjaci sv. Jeronima u Rijeci* u suizdanju Srednje Europe i Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu.

Monografija je podijeljena na uvodno i jedanaest opsežnih poglavlja, koja se dijele na potpoglavlja. Autor na kraju knjigu donosi i tri Appendixa kao i opsežan popis bibliografije. Uvodno poglavlje, naslovljeno „Nepoznata povijest augustinaca pustinjaka u riječkom sv. Jeronimu“, donosi prikaz historijata teme. Slijedi prvo poglavlje, „Utemeljenje augustinskog samostana i crkve sv. Jeronima u Rijeci“, u kojem autor ulazi u kompleksno pitanja datiranja izgradnje samostanskog kompleksa, ispravljajući dosadašnje i nudeći nove spoznaje i zaključke koji izgradnju samostanskog kompleksa smještaju u drugu polovicu 14. stoljeća. Drugo poglavlje „Riječki augustinski samostan u 15. stoljeću“ započinje analizom povelje Reinprechta Walseea iz 1429., koja u pomanjkanju utemeljiteljske listine ima temeljno značenje za riječke augustince. Nakon toga, u trećem poglavlju, „Augustinski samostan sv. Jeronima u vrtlogu 16. stoljeća: razdoblje najtežih izazova za riječke augustince“, bavi se posljedicama kako mletačkog uništenja grada, u čemu je stradao i sam augustinski samostan, tako i reformacijom koju je pokrenuo augustinac Martin Luther. Četvrto poglavlje „Riječki augustinci i opatija sv. Jakova“ posvećena je nekadašnjoj benediktinskoj opatiji, koja je dala ime današnjemu Gradu Opatiji i kojom od sredine 16. stoljeća upravljaju riječki augustinci. U sljedećem, petom poglavlju, „Riječki sv. Jeronim u Štajersko-koruškoj augustinskoj provinciji (16. – 17. stoljeće)“, autor opisuje ulogu riječkih redovnika u stvaranju i djelovanju nove redovničke pokrajine. Ovdje su osobito istaknuti riječki kartograf Ivan Klobučarić i senjsko-modruški biskup Ivan Krstitelj Agatić. Slijedi poglavlje koje se bavi bratovštinama u augustinskoj crkvi i samostanu sv. Jeronima, pri čemu autor produbljuje spoznaje o već poznatim bratovštinama te iznosi

imena i okolnosti djelovanja nekih novih udruga vjernika pri augustinskom samostanu u Rijeci. U sedmom poglavlju „Riječki augustinci i liturgija“, Medved opisuje liturgijski život samostana obilježen dominantnim latinskim jezikom, za razliku od župne crkve koja je koristila crkvenoslavenski. Poglavlje „Riječki augustinci i feudalno društvo“ posvećeno je tipologiji feudalnog gospodarstva i mjestu riječkog samostana u kontekstu ekonomije grada Rijeke i okolice. Autor pritom ističe da je u predindustrijskom razdoblju ovaj kraj obilježen vinogradarstvom, maslinarstvom i voćarstvom, a iznose se vrijedni podatci o načinu funkcioniranja selišta koja su augustinci posjedovali sjeverno od Rijeke, na području Klane i današnje Republike Slovenije. Deveto poglavlje bavi se obrazovnom djelatnošću riječkih augustinaca. Pritom obrađuje tu djelatnost u Rijeci i diljem Srednje Europe, u njihovim samostanima i na teološkim fakultetima u Grazu i Beču. Ovdje Medved donosi do sada posve nepoznate biografije nekih istaknutih riječkih redovnika augustinaca. Poglavlje naslovljeno „Riječki samostan u Austrijskoj augustinskoj provinciji (1669. - 1788.)“ iznosi temeljne datosti posljednjeg razdoblja djelovanja riječkoga samostana, pri čemu se vrlo važni podatci odnose na radove unutar crkve i samostana sv. Jeronima. U posljednjem se poglavlju progovara o jozefinističkom zatvaranju samostana 1788. godine, sudbini samostana i crkve sve do sredine 20. stoljeća kada će ga preuzeti Hrvatska dominikanska provincija. Nakon opsežnog zaključka, Medved donosi tri Appendixa: Kronotaksa priora augustinskog samostana sv. Jeronima, Ugovori, misni legati i drugi pravno-financijski poslovi augustinskog samostana i *Phoenix redivivus*. Na kraju se nalazi opsežna bibliografija. Svakako treba ukazati na važnost prijepisa i kritičke obrade raznih pravnih spisa duge povijesti riječkih redovnika.

Ovo opširno djelo, utemeljeno na arhivskoj građi, osvjetljava dugačku i bremenitu povijest riječkih augustinaca te se po prvi puta sustavno obrađuje jedna važna vjerska, društvena, kulturna i politička institucija koja je stoljećima obilježavala život grada Rijeke. Međutim, autorove znanstvene opservacije nadilaze uski prostor Rijeke i okolice jer povijest riječkih augustinaca povezuje kvarnerski kraj sa Srednjom Europom. Tome u prilog ide i veliki broj obrađenog arhivskog gradiva u arhivskim institucijama izvan Hrvatske u srednjoeuropskim zemljama i u Italiji/Vatikanu, što je izniman znanstveni doprinos proučavanju širih veza na hrvatsko-slovensko-austrijsko-mađarsko-češkom prostoru. Iz toga razloga proučavanje povijesti riječkih augustinaca nije samo povijest jedne redovničke zajednice koje je oblikovala život jednog grada i šireg prostora toga grada, nego povijest jedne hrvatske stvarnosti povezane sa zajedničkom srednjoeuropskom kulturnom i duhovnom baštinom.

Riječ je o monografiji od iznimnog značenja za hrvatsku povijesnu, kulturnu i društvenu stvarnost. Pođe li se samo od činjenice kako je samostan riječkih augustinaca u historiografiji vrlo malo ili nipošto poznat, kao i od toga da postoji tek nekoliko radova male znanstvene vrijednosti, uglavnom napisanih talijanskim jezikom.

Autor koristi prikladan znanstveni pristup i metodologiju. U svom metodološkom pristupu on započinje od primarnih podataka koji su dostupni kroz pristup domaćoj i stranoj literaturi te istraživanjem izvora. Znanstvenom i stručnom kritikom velikog broja arhivskog gradiva utvrdio je njihovu valjanost, pouzdanost, objektivnost, osjetljivost i obuhvatnost za relevantno područje istraživanja. Zatim je obradom podataka istraživanja s editiranjem, odnosno "čišćenjem" podataka, oslobodio podatke od nedosljednosti ili nepotpunosti. Obradom velikog broja različitih arhivskih izvora autor pred čitatelja stavlja niz znanstveno dobro obrađenih i predstavljenih izvora koji su do sada bili nepoznati. Samim time svojim pristupom i tematikom ukazuju na visoki znanstveni stupanj i prikladnost djela kao referentnog na znanstvenom polju i za širu interesnu publiku. S obzirom na to da u tekstu autor koristi veliki broj izvora iz različitih europskih arhiva koji su napisani na različitim jezicima, iako uglavnom dominira latinski jezik, autor je svo nazivlje stručno uskladio s hrvatskim pravilima o pisanju nazivlja i jedinica.

Istraživanje povijesti riječkih augustinaca osvjetljava prvenstveno njihov unutarcrkveni položaj jer do sada uopće nije bilo poznato kojim su provincijama pripadali, kako i kada se ta pripadnost mijenjala, kakva je bila uloga riječkoga samostana unutar tih provincija, da li se i kako poštovala izvorna karizma reda, kako se mijenjao broj njihovih redovnika, odakle su dolazili i koje su nacionalne i društvene strukture bila duhovna zvanja unutar riječkog samostana. Zatim se predstavlja uloga toga samostana kao feudalnog čimbenika na širem riječkom prostoru, ali i vrlo važna uloga tih redovnika s obzirom na zamršeno pitanje crkvenog liturgijskog jezika u Rijeci. Na temelju spoznaja do kojih autor došao obrađujući arhivsku građu o riječkim augustincima u više arhiva u Rijeci, Hrvatskoj, Austriji, Mađarskoj, Sloveniji i Vatikanu pokazao je i povezanost riječkih augustinaca sa srednjoeuropskom kontekstu.

Glede važnosti toga samostana u kontekstu povijesti umjetnosti treba reći da su crkva sv. Jeronima i samostanski sklop izuzetno zanimljivi s urbanističke i arhitektonske točke gledišta. Osim same crkve, tu su kapele Presvetog Trojstva i Bezgrješnog Začeca BDM. K tome, autor je ovim djelom dao doprinos poznavanju i onih sakralnih prostora izvan samog samostana kojima su upravljali riječki augustinci, danas mahom srušenih, poput crkava sv. Andrije, sv. Augustina na Žabici, sv. Cecilije na Mlaki, sv. Nikole na Krnjevu i sv. Martina na Kantridi.

Knjiga Marka Medveda *Filius conventus Fluminensis. Augustinci pustinjaci sv. Jeronima u Rijeci*, zadovoljava sve visoke kriterije znanstvenosti, metodološki je izvrsno obrađena i postavljena te će kao takva zasigurno naći svoj pristup znanstvenoj javnosti. Analizom izvora i popratnom literaturom autor je sastavio cjelovito i zaokruženo djelo, ostavljajući dovoljno prostora za nova istraživanja. Ono je ujedno i poticaj da se na ovakav ili sličan način pristupa novim stvarnostima koje uslijed novonastalih procesa unutar sveprisutne globalizacije nužno znaće upoznavanje novih kulturoloških stvarnosti kroz

konkretne vjerske zajednice koje svojom povijesnošću i baštinom otvaraju put boljem razumijevanju novih procesa u oblikovanju kultura kroz stoljetne procese modernizacije.

doc. dr. sc. Daniel PATAFTA

